

УДК 368:658.14.17

Шишпанова Н. О., кандидат економічних наук, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Шкарлет Т. В., здобувач вищої освіти, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Висвітлені основні підходи до визначення дефініцій поняття «фінансова надійність страховика». Обґрунтовано потребу в оцінюванні фінансової надійності страхової компанії за допомогою різних показників. Підкреслено, що серед науковців відсутня єдина точка зору стосовно показників, за якими оцінюється фінансова надійність страховика.

Надано характеристику сутності поняття «фінансова надійність страховика», як категорію, що характеризує такий стан фінансових ресурсів (як власних так і залучених), їх розподілу і використання, за якого страхова компанія залишається платоспроможною і здатною своєчасно й у повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання в умовах негативного впливу як внутрішніх так і зовнішніх чинників відносно всіх суб'єктів ринку.

Визначено, що основними складовими забезпечення фінансової надійності страхових компаній є: власний капітал, страхові резерви, перестраховування та тарифна політика.

Запропоновано систему показників для оцінки фінансової надійності страхової компанії, які сформовані у п'ять груп (1 – показники, що характеризують здатність виконувати зобов'язання; 2 – показники, що характеризують достатність власних коштів для виконання страхових зобов'язань; 3 – показники, що характеризують рівень виплат; 4 – показники, що характеризують заборгованість страхувальників і страховика за страховими виплатами; 5 – показники, що характеризують міру незалежності від перестраховування), що найточніше відображають здатність страхової компанії виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальником та іншими кредиторами. Наведено їх розрахункові формули.

Ключові слова: фінансова надійність страховика, фінансова стійкість страховика, показники фінансової надійності.

Шишпанова Н. А., кандидат экономических наук, ассистент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

Шкарлет Т. В., соискатель высшего образования, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ НАДЕЖНОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ

Освещены основные подходы к определению дефиниций понятия «финансовая надежность страховщика». Обоснована необходимость в оценке финансовой надежности страховой компании с помощью различных показателей. Подчеркнуто,

что среди ученых отсутствует единая точка зрения относительно показателей, по которым оценивается финансовая надежность страховщика.

Охарактеризованы сущности понятия «финансовая надежность страховщика», как категорию, характеризующую такое состояние финансовых ресурсов (как собственных, так и привлеченных), их распределения и использования, при котором страховая компания остается платежеспособной и способной своевременно и в полном объеме выполнить свои финансовые обязательства" Обязательства в условиях негативного влияния как внутренних, так и внешних факторов в отношении всех субъектов рынка.

Определено, что основными составляющими обеспечения финансовой надежности страховых компаний являются: собственный капитал, страховые резервы, перестрахование и тарифная политика.

Предложена система показателей для оценки финансовой надежности страховой компании, сформированные в пять групп (1 - показатели, характеризующие способность выполнять обязательства 2 - показатели, характеризующие достаточность собственных средств для выполнения страховых обязательств, 3 - показатели, характеризующие уровень выплат 4 - показатели, характеризующие задолженность страхователей и страховщика по страховым выплатам, 5 - показатели, характеризующие степень независимости от перестрахования), наиболее точно отражают способность страховой компании выполнить свои финансовые обязательства перед страхователем и другими кредиторами. Приведены их расчетные формулы.

Ключевые слова: финансовая надежность страховщика, финансовая устойчивость страховщика, показатели финансовой надежности.

Shyshpanova Nataliia, Candidate of Economics Sciences, Assistant Professor, Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolaiv national agrarian university, Mykolayiv, Ukraine

Shcarlet Tatiana, a graduate of higher education, Nikolayev national agrarian university, Mykolaiv, Ukraine

SYSTEMMENT THE INDICATORS SYSTEMATIZATION OF FINANCIAL RELIABILITY ESTIMATES OF INSURANCE COMPANIES

Introduction. Despite a significant arsenal of developments in issues of assessing the financial reliability of insurance companies remains unresolved. In order to detail, specify and further systematize the indicators for the indicated evaluation, the publications of scientists are analyzed.

The purpose of the study is to analyze existing methodological approaches to assessing the financial soundness of insurance companies and to determine the system of indicators that most accurately reflects the ability of an insurance company to meet its financial obligations to the policyholder and other creditors.

Results. The main approaches to defining definitions of "financial insurer reliability" are highlighted. The necessity for assessing the financial reliability of an insurance company by various indicators is substantiated. It was emphasized that among scientists there is no single point of view regarding indicators, which assesses the financial reliability of the insurer.

The description of the essence of the concept "financial insecurity of the insurer" as a category that characterizes such a state of financial resources (both own and borrowed), their distribution and use, in which the insurance company remains solvent and capable in time and

in full to fulfill its financial obligations " in the conditions of negative influence both internal and external factors in relation to all subjects of the market.

It is determined that the main components of ensuring the financial reliability of insurance companies are: equity, insurance reserves, reinsurance and tariff policy.

Conclusions. *The system of indicators for assessing the financial reliability of an insurance company, which is formed in five groups (1 - indicators that characterize the ability to fulfill obligations, 2 - indicators that characterize the adequacy of own funds to fulfill insurance obligations, 3 - indicators, characterizing the level of payments, 4 - indicators characterizing the indebtedness of insurers and the insurer for insurance payments, 5 - indicators that characterize the degree of independence from reinsurance), which most accurately reflect the ability of insurer to meet its financial obligations to policyholders and other creditors. Their calculation formulas are given.*

Keywords: *insurer's financial reliability, financial instability of the insurer, indicators of financial reliability*

JEL Classification: *G 10; G 22.*

Постановка проблеми. У результаті погіршення фінансово-економічної та політичної ситуації в Україні, негативних процесів у банківській сфері, падіння купівельної спроможності потенційних споживачів страхових послуг скорочуються обсяги страхування, знижується дохідність таких послуг та, відповідно, фінансова надійність і стійкість страховиків [1, с. 74]. Питання оцінки їхньої фінансової надійності залишається не вирішеним повною мірою та потребує деталізації й конкретизації показників, за якими її можна здійснити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретико-методичних засад оцінки фінансової надійності страхових компаній здійснили такі вчені, як: І. Г. Аберніхіна [1], В. Д. Базилевич [2], В. П. Братюк [3], В. М. Батуріна [4], І. Ю. Кисільова [5], Н. О. Кобилиця [6], Г. М. Малинич [7], В. М. Олійник [8], А. Ю. Полчанов [9], Н. В. Ткаченко [11], О. О. Шакура [12] та ін.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є аналіз існуючих методичних підходів до оцінки фінансової надійності страхових компаній та визначення системи показників, що найточніше відображають здатність страхової компанії виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальником та іншими кредиторами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі серед науковців немає єдиної точки зору щодо розмежування категорій «фінансова надійність страховика» та «фінансова стійкість страховика», відсутня система критеріїв їх оцінки, а отже не узагальнено систему показників для оцінки фінансової надійності страхових компаній.

Деякі науковці визначають фінансову надійність страхової компанії через систему відповідності граничних величин встановленим нормативам. Для цього вони окреслюють комплекс показників для оцінки фінансової надійності страхових компаній. Деякі прихильники цього підходу наголошують на необхідності формування комплексів таких показників окремо для компаній, які здійснюють страхування життя, компаній, які надають інші види страхування, і для перестрахових компаній (при цьому не наводячи методик розрахунку показників). Натомість Н. О. Кобилиця для визначення фінансової стійкості страховика пропонує застосовувати такі показники як: достатність власного капіталу, забезпеченість страховими резервами, платоспроможність, ліквідність, прибутковість і рентабельність [6, с. 193]. Але цей підхід викликає певні зауваження.

По-перше, запропоновані для трактування фінансової надійності показники практично дублюють вимоги вітчизняного

законодавства щодо визначення умов забезпечення платоспроможності страховика: відповідності сплаченого статутного фонду, наявності достатніх страхових резервів і додержання нормативу платоспроможності.

По-друге, автор, на свій розсуд сформувавши перелік показників, які не мають єдиних нормативних критеріїв, пропонує використовувати їх для характеристики фінансової надійності страховика.

Ткаченко Н. В. виділяє три основних бачення сутності категорії «фінансова стійкість страховика»:

1. Фінансовий показник діяльності страхової компанії (платоспроможність, рентабельність, ліквідність).

2. Певний стан фінансових ресурсів страховика.

3. Здатність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування й перестраховування за впливу несприятливих факторів і зміни економічної кон'юнктури [11].

Аналіз останніх наукових публікацій засвідчив намагання деяких дослідників узагальнити підходи щодо можливості ототожнення чи розмежування зазначених категорій. Так, В. М. Олійник систематизував науково-методичні підходи до визначення цих категорій, виокремивши два основних із метою з'ясування доцільності й правомірності їх застосування. Відповідно до першого підходу поняття «фінансова стійкість» і «фінансова надійність» ототожнюються та можуть рівноправно вживатися. Прибічниками такого підходу є також В. Д. Бігдаш, Д. Бланд, Н. М. Внукова, О. Д. Вовчак, Ю. М. Дьячкова, С. С. Осадець. Відповідно до другого підходу фінансова надійність визначається авторами як поняття, що є вужчим, ніж фінансова стійкість, та його похідною. Прибічниками такого підходу є: І. С. Іванюк і Н. В. Ткаченко. На думку цих науковців, обов'язковою умовою фінансової стійкості виступає не тільки платоспроможність страхової компанії, а й її

фінансова надійність. Тобто страхова компанія, котра є фінансово надійною, не обов'язково буде фінансово стійкою, а фінансово стійка завжди буде фінансово надійною [11].

В свою чергу, О. О. Шакура в наукових публікаціях під фінансовою надійністю страховика зазначає його здатність адекватно реагувати на змінні умови зовнішнього і внутрішнього середовища шляхом підвищення ефективності управління якісним та кількісним складом активів і пасивів компанії та найбільш повного використання знань і досвіду працівників без припинення виконання взятих зобов'язань та забезпечення подальшого розвитку [12].

Кисільова І. Ю., вважає, що фінансова надійність страховика – це спроможність страховика виконати страхові зобов'язання, прийняті за договорами страхування та перестраховування у випадку впливу несприятливих чинників [5].

Братюк В. П. та Я. Ю. Гудачов в своїх дослідженнях доводять, що фінансова надійність страховика – це такий стан організації її грошових потоків (вхідних і вихідних), при якому страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання відносно всіх суб'єктів ринку протягом визначеного часу за рахунок залучених і власних ресурсів, забезпечувати відновлення своїх фінансових показників за будь – якого несприятливого впливу до бажаного і оптимального рівня, адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища, використовувати нові обставини, властивості та відносини для цілеспрямованого і динамічного розвитку страховика на основі зростання прибутку й капіталу в даний час і в прогнозованій перспективі [3].

Підводячи підсумок аналізу даної категорії, можна зазначити, що фінансова надійність страхової компанії – це економічна категорія, що характеризує такий стан фінансових ресурсів (як власних так і залучених), їх розподілу і використання, за якого страхова компанія залишається

платоспроможною і здатною своєчасно й у повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання в умовах негативного впливу як внутрішніх так і зовнішніх чинників відносно всіх суб'єктів ринку.

Підставою для вибору авторами показників для оцінки фінансової надійності страховика є критерії, що фінансова надійність виявляється лише в момент урегулювання фінансових зобов'язань страховика. Нами систематизовані погляди вчених стосовно переліку показників оцінки фінансової надійності страхової компанії. Наведені на рис. 1 індикатори сформовані відповідно до груп, що найточніше відображають здатність страхової компанії виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальником та іншими кредиторами. Таким чином, запропоновану загальну систему показників для оцінки фінансової надійності страхової компанії можна надалі застосовувати як підґрунтя визначення фінансової стійкості й фінансової платоспроможності.

Базуючись на наукових дослідженнях широкого кола вчених, нами визначено, що основними складовими забезпечення фінансової надійності страхових компаній є: власний капітал, страхові резерви, перестраховання та тарифна політика. Від якості управління ними керівництвом страховика і буде залежати наскільки добре буде почувати себе організація на страховому ринку в тих чи інших умовах.

Першочерговою умовою забезпечення фінансової надійності страховика є розмір власного капіталу. Власний капітал страхової компанії є гарантією збереження її фінансової надійності, навіть за умови недостатності страхових премій та прибутку від інвестиційної діяльності, необхідних для виконання поточних та довгострокових зобов'язань. Нарощення власного капіталу страховика є свідченням зміцнення позиції компанії на ринку.

Висновки. Фінансова надійність виявляється у ступеню довіри як з боку

споживачів страхових послуг (надання відповідної послуги та її кваліфікованого супроводу, своєчасна виплата та відсутність прихованих умов тощо), так й з боку держави (впевненість у веденні добросовісного бізнесу, сумлінність страховика як платника податків і активного учасника вітчизняного фінансового ринку).

Під фінансовою надійністю суб'єкта страхового бізнесу ми розуміємо такий його стан, який характеризується достатнім рівнем фінансового забезпечення, що здатний сприяти розвитку страхового бізнесу; збалансованим страховим портфелем; доброю репутацією на ринку страхування.

На нинішньому етапі розвитку страхового ринку України забезпечення фінансової стійкості страхових компаній є одним із пріоритетних завдань. Слід підкреслити, що в ході посилення процесів економічної глобалізації успішне функціонування страхових компаній значною мірою залежить саме від рівня їх фінансової стійкості. Лише забезпечивши власну фінансову стійкість, страховик зможе генерувати чинники позитивних кількісних і якісних змін для нормального функціонування в теперішній час і зростання фінансового потенціалу в майбутньому.

За результатами дослідження нами запропонована загальна система показників для оцінки фінансової надійності страхової компанії, які сформовані у п'ять груп (показники, що характеризують здатність виконувати зобов'язання; показники, що характеризують достатність власних коштів для виконання страхових зобов'язань; показники, що характеризують рівень виплат; показники, що характеризують заборгованість страхувальників і страховика за страховими виплатами; показники, що характеризують міру незалежності від перестраховання). Вважаємо, що саме ці показники найточніше відображають здатність страхової компанії виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальником та іншими кредиторами.

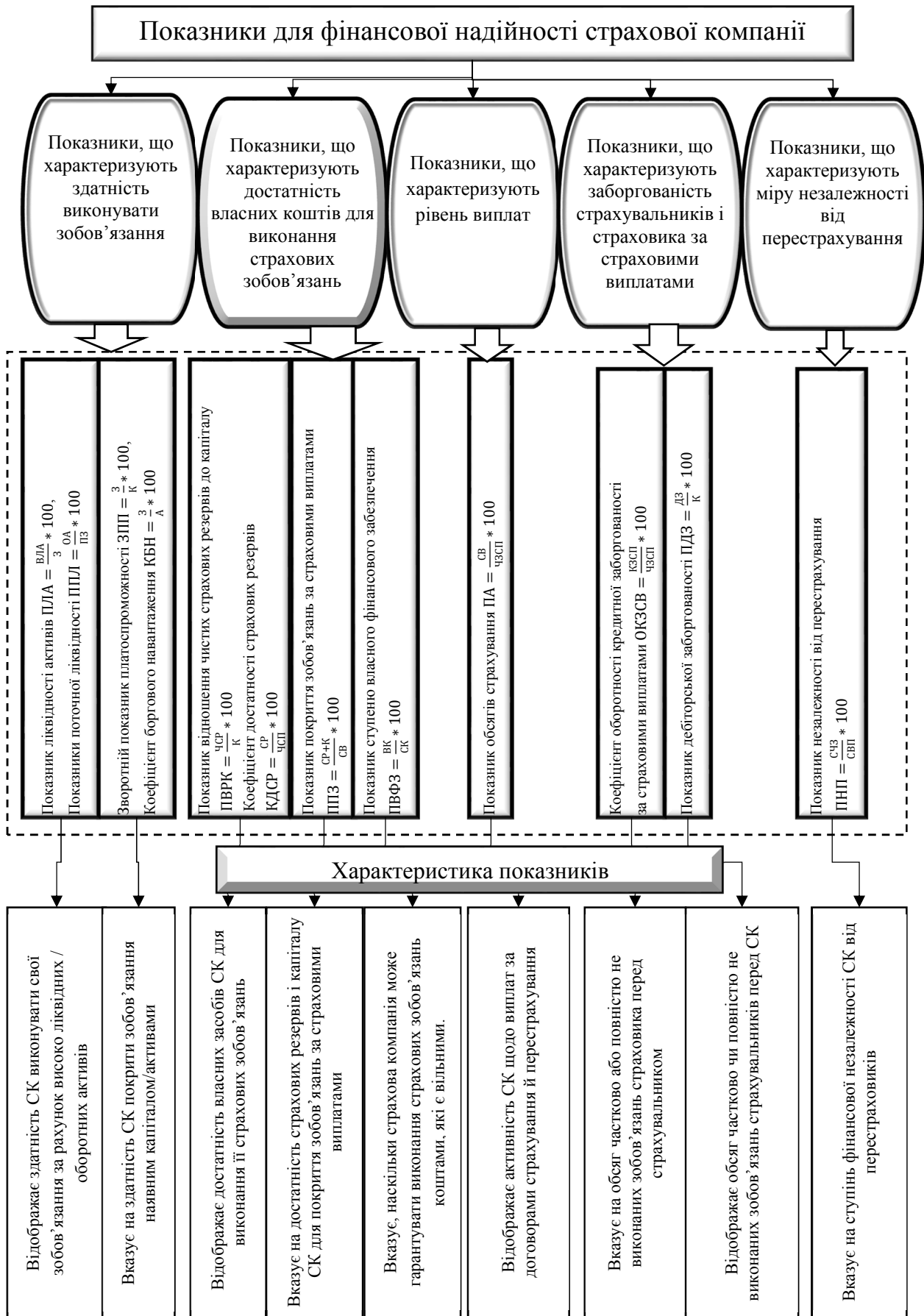

Рисунок 1 – Система показників для оцінки фінансової надійності страховика
Джерело: складено та систематизовано за [1; 7; 9]

Література:

1. Аберніхіна І. Г. Система показників оцінки фінансової надійності страховика / І. Г. Аберніхіна, І. Г. Сокиринська // *Фінанси України*. – 2017. – № 6. – С. 74-86.
2. Братюк В. П. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компаній України. / В. П. Братюк, Я.Ю.Гудачок // *Ефективна економіка*. – 2014.– № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509>.
3. Бутиріна В. М. Концептуальні основи фінансової стійкості страхових організацій / В. М. Бутиріна // *Вчені записки Таврійського національного університету*. – 2013. – № 26 (65). – С. 20-26. – Режим доступу: <https://goo.gl/s7paqd>.
4. Кисільова І. Ю. Оцінка фінансової надійності страховика / І. Ю. Кисільова // *Вісник Одеського національного університету*. – 2014. – № 19. – Вип. 2(5). – С. 139-143.
5. Кобилиця Н. О. Система оцінки фінансової стійкості страхової компанії / Н. О. Кобилиця, О. О. Лопата, Л. Л. Лялька // *Науковий вісник НЛТУ України*. – 2009. – № 19 (5). – С. 191-196.
6. Малинич Г. Методичні підходи до аналізу фінансової надійності страхових компаній: переваги та недоліки / Г. Малинич // *Вісник Київського національного економічного університету імені Тараса Шевченка*. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – № 113-114. – С. 87-91.
7. Олійник В. М. Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній : дис. д-ра екон. наук: 08.00.08. ; Укр. акад. банк. справи. Суми. – 2016. – 507 с.
8. Полчанов А. Ю. Фінансова стійкість страхової компанії як об'єкт стратегічного управління. *Вісник ЖДТУ*. – 2010. – Режим доступу: <https://goo.gl/5yLVcq>.
9. Про затвердження рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків [Електронний ресурс] : розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 р. № 3755. – Режим доступу: <https://goo.gl/yazAE4>.
10. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи / Н. В. Ткаченко // *Фінанси України*. – 2009. – № 6. – С. 104–121.
11. Шакура О. О. Дослідження сутності фінансової надійності страховика в умовах розвитку системи комерційного страхування в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. – № 23 (15). – С. 270-277.

References:

1. Abernikhina, I. Gh. (2017), "The system of indicators of financial instability of the insurer", *Finansy Ukrainy*, vol. 6, pp. 74-86.
2. Bratjuk, V. P. and Ghudachok, Ja. Ju. (2014), *Doslidzhennja upravlinnja finansovoju nadijnistju strakhovyka na prykladi strakhovykh kompanij Ukrainy* [Investigation of the financial instability management of an insurer on the example of insurance companies of Ukraine] *Efektivna ekonomika*, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509> (Accessed 04 November 2017).
3. Butyrina, V. M. (2013), "Conceptual bases of financial stability of insurance organizations. Scientists note Taurian National University" available at: <https://goo.gl/s7paqd> (Accessed 04 November 2017).
4. Kysiljova, I. Ju. (2014), "An assessment of the insurer's financial reliability", *Bulletin of Odessa National University*, vol. 2, pp. 139–143.
5. Kobylyncij, N. O. (2009), "The system of assessing the financial stability of an insurance company" *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 9. pp. 191–196.
6. Malynych, Gh. (2009), "Metodychni pidkhody do analizu finansovoji nadijnosti strakhovykh kompanij: perevaghy ta nedoliky" [Methodical approaches to the analysis of financial reliability of insurance companies: advantages and disadvantages], *Kyivskij universytet*, vol. 113–114, pp. 87–91.
7. Olijnyk, V. M. (2016), "Methodological principles of financial stability of insurance companies" Abstract of Ph.D. Dissertation, Ukr. akad. bank. Spravy, Sumy, Ukraine.
8. Polchanov, A. Ju. (2010), "Financial stability of the insurance company as an object of strategic management", *Journal of ZHDTU*, available at: <https://goo.gl/5yLVcq> (04 November 2017).
9. *Pro zatverdzhennja Rekomendacij shhodo analizu dijalnosti strakhovykiv* (2005), "Regulation of the State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine", available at: <http://www.uazakon.com/document/fpart50/idx50795.htm> (04 November 2017).
10. Tkachenko, N. V. (2009), "Financial stability of insurance companies: theoretical approaches" *Finansy Ukrainy*, vol. 6, pp. 104–121.
11. Shakura, O. O. (2013), "Investigation of the essence of financial instability of the insurer in the conditions of development of the system of commercial insurance in Ukraine" *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 23, pp. 270–277..